

МІЖПАРЛАМЕНТСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КНР (1992–2002 рр.)

Кітцар І. А.

Міжпарламентські україно-китайські зв'язки були важливою складовою частиною міждержавних відносин України і Китаю в 1992–2002 роках, роблячи їх глибшими за змістом, різноплановими та різнобічними. Саме взаємодія між парламентами дозволяла вирішувати доволі складні питання соціально-політичного та торгово-економічного характеру. Але дослідницький інтерес до їх вивчення на сучасному етапі не можна вважати задовільним.

Всекитайські збори народних представників (ВЗНП) – найвищий законодавчий орган країни, який має в китайському суспільстві велику політичну вагу. Серед депутатів ВЗНП є представники всіх 55 національних меншин Китаю, що дозволяє інституту ВЗНП “...бути фундаментальним інститутом політичного устрою КНР” [Китай 1999, 42]. Наявність же серед депутатів ВЗНП представників всіх суспільних верств, національностей, класів і прошарків забезпечує широке представництво ВЗНП і дозволяє йому бути практично рупором думки китайського народу.

Верховна Рада – законодавчий орган, покликаний відображати і захищати інтереси багатонаціонального народу України в складний період становлення державності, була зацікавлена в ознайомленні з досвідом інших країн, його вивченні і застосуванні. Китай, що вступив на шлях реформ ще наприкінці 70-х і досягнув значних успіхів на цьому терені, являв для неї особливий інтерес. Першим кроком на шляху встановлення співпраці між двома парламентами слід вважати прибуття в 3-ій декаді серпня 1992 р. до України представницької делегації ВСНП Китаю на чолі із заступником Голови Сайфуддіном [Зміцнювати... 1992, 4]. Цей візит носив загалом ознайомчий характер та заклав основу для подальших контактів. Про це свідчить і той факт, що вже у серпні 1993 р. Київ відвідала делегація Комісії із закордонних справ ВЗНП на чолі із заступником Голови ВЗНП Ян Чжанья. Вона ознайомила з політичною ситуацією в Україні, з роботою українського парламенту і запропонувала продовжити відносини. Відповіддю на ві-

зит китайської делегації став приїзд до Пекіна в грудні 1993 р. на запрошення ПК ВЗНП парламентської делегації Верховної Ради України на чолі з Д. Павличком [Міжпарламентські... 1993, 9].

Обидва парламенти усвідомлювали недостатність звичайного обміну делегаціями і шукали шляхи зміцнення зв'язків для ефективної співпраці у сферах, що цікавили їх, – політичних, законодавчих, економічних, культурних. Одним з таких шляхів було створення спеціальних груп з міжпарламентських україно-китайських і китайсько-українських зв'язків. У ВР України така група була створена 6 квітня 1995 р. [Міжпарламентські... 1996, 89]. До її складу увійшли такі відомі політики, як Анненков Е. І., Бандурка А. М., Гмиря С. П., Даниленко А. С., Дорошевський М. В., Дронь А. А., Дурдинець В. В., Когін Ю. Б, Марченко В. Р., Осташ І. І. – всього 16 осіб. Керівником цієї групи став д. е. н., доктор технічних наук, народний депутат України від фракції “Громада” академік М. А. Павловський.

У березні 1996 року була створена китайська група парламентської співпраці з Україною в рамках ВЗНП “Китай – Україна”, яка налічувала 10 членів. На чолі її став Хуан Ічен. З 1999 р. її очолює голова парламентського Комітету у справах китайців, що проживають за кордоном, член Постійного комітету ВСНП Гань Цзіюй.

У цьому ж році в Україні в рамках депутатської групи була створена підгрупа з питань розвитку регіональної співпраці між областями України і провінціями Китаю, до якої увійшли, зокрема, народні депутати України В. Д. Бондаренко, В. В. Давидов, Л. П. Федоренко, Т. А. Задорожна, А. А. Мазур та інші.

Для виконання завдань, які стояли перед депутатською групою “Україна – Китай”, була використана цікава і достатньо ефективна форма роботи – в кожен парламентську делегацію входили представники виконавчої влади (міністерств і відомств), а також керівники підприємств різних областей і регіонів. У ході візитів вивчався досвід з проведення економічних реформ, зі створення вільних економічних зон, модернізації в аграрному секторі. Так, у третій декаді січня 1996 р. на запрошення ВЗНП КНР відвідала делегація Верховної Ради України. У її складі було лише 3 українських парламентарія, решта – керівники підприємств Хмельницької області. Вони відвідали Пекін, Шанхай, провінцію Хебей (м. Шіцзячжуан), знаходячи можливість встановити взаємовигідні економічні контакти між українськими підприємствами,

які вони очолювали, і китайськими зацікавленими особами [Міжпарламентські... 1996, 107–111]. До складу наступної делегації ВР України, що налічувала 6 депутатів на чолі із заступником Голови Верховної Ради України О. А. Дем'яніним, яка відвідала Китай з 29 березня по 5 квітня 1996 р., увійшли Мова В. І. (генеральний директор київського виробничого об'єднання “Електронмаш”), Комаров В. Г. (перший заступник генерального директора Національного космічного агентства України), Портной Н. Н. (перший заступник міністра машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України). Вони відвідали Комітет сприяння розвитку міжнародної торгівлі КНР, зустрілися із заступником голови ВЗНП Ван Бінцянем, членами парламентської групи китайсько-української дружби “Китай – Україна”, головою Зборів народних представників (ЗНП) м. Шанхая Е. Гунці, що дозволило укласти декілька взаємовигідних контрактів у галузі застосування високих технологій [Міжпарламентські... 1996, 4].

Візит делегації ВР України на чолі з М. А. Павловським у червні цього ж року до Китаю виявився ще більш насиченим і результативним. У ході переговорів, що відбулися у відповідних зацікавлених міністерствах і відомствах, зокрема у Всекитайській корпорації авіаційної промисловості (обговорювалися питання спільної розробки й організації виробництва вертольотів), промисловій компанії “Велика стіна” (обговорювалися питання, що стосувалися космічної галузі та галузі машинобудування), компанії “Noginco” (виробництво зброї), міністерстві електронної промисловості, були досягнуті певні результати. Саме завдяки зусиллям депутатів, в ході координації прагнення українських і китайських підприємств до співпраці, стали можливими спільні розробки нової елементної бази розвитку електроніки, авіаційних бортових і навігаційних систем та їх вузлів.

Делегації китайських парламентаріїв, які відвідали у цей період Україну на запрошення ВР, та прагнення до розширення зв'язків з Україною свідчили про зростаючий інтерес Китаю до нашої країни. Це підтвердив і візит Голови Постійного комітету ВЗНП Цяо Ші, якій прибув до України на запрошення Голови ВР України О. О. Мороза на початку березня 1996 року [Довідки... 1996, 24–31].

В цілому ж, міжпарламентські відносини в 1992–1997 рр., не дивлячись на окремі успіхи і напрацювання, носили загалом

ознайомчий характер. Це були роки пошуку і становлення, накопичення досвіду міждержавних парламентських відносин. У подальшому зв'язки між двома парламентами набувають більш конструктивного характеру.

У 1998 р. міжпарламентська група “Україна – Китай” поповнилася новими членами, і цього разу кількість депутатів складала вже 39 осіб. Група стала найчисленнішою з міжпарламентських груп. На її першому засіданні, яке відбулося 22 листопада 1998 р., були присутні голова ВР України О. Ткаченко, Надзвичайний і Повноважний посол Китаю в Україні Чжоу Сяопей і заст. міністра закордонних справ України О. Орел. Вони відзначили великі перспективи українсько-китайських взаємин, що були особливо багатообіцяючими в галузі науки і освіти [Китайский... 1998, 2].

У 1999 р. кількість членів групи складала вже 43 особи [Міжпарламентські... 1999, 1–4]. Інтереси даної групи виходять далеко за звичні рамки обміну досвідом у законодавчій сфері, управлінні державними справами, налагодженні т.з. “народної дипломатії” тощо, зосередившись більше на економічній стороні україно-китайських взаємин. Так, зокрема, в листі керівника міжпарламентської групи “Україна – Китай” М. Павловського Тимчасовому Повіреному П. Султанському викладено бачення нових горизонтів україно-китайської співпраці в міжпарламентській діяльності і висвітлено (стисло) основні напрями:

1. Програма “Електронна промисловість”: кібернетика і обчислювальна техніка.

2. Ядерна промисловість, енерго- і машинобудування.

3. Окремі технології зі збереження і переробки продукції сільського господарства.

4. Здійснення 5 проектів Академії технологічних наук України [Міжпарламентські... 1999, 5].

В цілому слід зазначити, що в цей період у відносинах України і КНР в міжпарламентській сфері спостерігається явне пожвавлення. Це відображається як в активізації взаємних відвідин групами парламентарів, так і в отриманні від даних поїздок практичних результатів. Це можна проілюструвати на прикладі декількох таких візитів.

З 23 по 31 березня 1999 р. українська парламентська делегація у складі 10 членів відвідала ряд великих міст КНР (м. Пекін,

м. Шанхай, м. Сіань) на запрошення Китайського співтовариства з питань міжнародних зв'язків. Відбулися зустрічі народних депутатів України в Інституті досліджень реформи економічної системи, Інституті країн Східної Європи і Центральної Азії, а також з представниками парламентської групи дружби “Україна – Китай” і головою групи Гань Цзіюєм та з дипломатичним складом Посольства України в Китаї. Також депутати побували на території ВЕЗ “Пудун” [Міжпарламентські... 1999, 8–13]. Крім цього, окремі члени делегації мали особисті зустрічі з китайськими колегами. Так, наприклад, В. Шмарова прийняв член ЦВР КНР, міністр оборони Чі Хаотянь, В. Кремень зустрічався з професорсько-викладацьким колективом Пекінського педагогічного університету тощо [Міжпарламентські... 1999, 21]. У ході візиту було прийнято багато спільних рішень, які стосувались військової, освітньої та економічної складових українсько-китайського діалогу.

З 11 по 18 серпня 1999 р. на запрошення Китайського інституту народної дипломатії в КНР знаходилася уповноважена Верховної Ради України з прав людини Н. І. Карпачова*. За пропозицією Тимчасового Повіреного П. Султанського вона відвідала провінцію Юннань (де проживає багато національних меншин) і Тибет (м. Куньмін і Лхаса) [Міжпарламентські... 1999, 31].

Зустріч Н. І. Карпачової з керівництвом МЗС КНР і Міністерства юстиції дала можливість ознайомитися з досвідом прийняття рішень щодо національного питання в цій багатонаціональній країні, забезпечення прав і свобод, з досягненнями КНР у сфері соціального захисту своїх громадян від економічних і соціальних ризиків.

З 7 по 15 грудня 1999 р. на запрошення Комітету із зовнішніх зв'язків ВЗНП відбувся візит до Пекіна делегації ВР України у кількості 5 осіб на чолі з Головою Комітету з питань національної безпеки і оборони Г. К. Крючковим. Делегація відвідала міста Пекін, Ченду, Шанхай, Сучжоу. Особливо помітною подією стали відвідини Чендуської авіабудівної компанії і ВЕЗ “Пудун” [Міжпарламентські... 1999, 39–65]. У ході візиту були визначені рамки подальшого економічного співробітництва в галузі авіабудування між Україною і КНР.

Спираючись на накопичений досвід двосторонніх парламентських відносин, українська сторона серйозно підготувалася до візиту до КНР, створивши делегацію від Верховної Ради України (24

листопада – 1 грудня 1999 р.) на чолі з М. Павловським. До її складу входили 8 депутатів і 2 співробітники Апарату Верховної Ради України. Делегація приїхала до КНР на запрошення Голови парламентської групи “Китай – Україна” Гань Цзіюя. У ході зустрічей із заступником Голови ПК ВЗНП Ву Хе, помічником міністра закордонних справ КНР Лю Гучаном, українською стороною демонструвалися наміри налагодити тісніші робочі контакти з китайською стороною, з метою створення найбільш сприятливого клімату в економічному і науково-технічному співробітництві. Був представлений Пакет проектів (загальною кількістю 200 найменувань) в різних галузях. Українська сторона запропонувала сформувати робочі групи з розробки конкретних проектів, була висунута ідея створення фінансово-промислових груп, які фінансували б окремі проекти. На завершення візиту був складений двосторонній документ “До підсумків візиту делегації Верховної Ради України в КНР” [Міжпарламентські... 1999, 68–69]. У ньому, крім перелічених вище аспектів взаємної співпраці, були обумовлені перспективи спільних контактів у галузі телевізійної техніки, збірки комп’ютерів, пьезодвигунів, створення спільних підприємств.

Ідея українських парламентаріїв про встановлення прямих контактів між окремими регіонами України і КНР для успішнішої співпраці в галузі економіки, торгівлі, науки та культури знайшла розуміння і підтримку у ВЗНП. Певні успіхи, досягнуті в цьому напрямку, показали, що подібні зв’язки набагато ефективніші і прискорюють процес переходу від ухвалення рішення до їхньої реалізації, а особисті зустрічі представників регіонів обох країн сприяють встановленню дружніх взаємин, взаєморозумінню і взаємовигідній співпраці. До складу групи “Китай – Україна”, сформованої у ВЗНП Китаю, увійшли представники багатьох регіонів: заступники голів Постійних Комітетів зборів народних представників провінції Цзілінь, Гуансі-Чжуанського автономного району та інших. Під час візиту Голови Постійного комітету ВЗНП Лі Пена до України, який відбувся 24–26 червня 2000 р., він зустрівся з представниками багатьох українських регіонів і, в першу чергу, Криму. Під час зустрічі з головою Кримського парламенту Л. Грачем був обговорений ряд проектів, що стосувалися співпраці у сфері туризму.

У квітні 2000 р. відбувся візит заступника Голови Верховної Ради С. Гавриша з групою членів ВР до Китаю. У відповідь

одразу ж відбувся візит Голови Постійного комітету ВЗНП Лі Пена (24–26.06.2000 р.). Він прибув до України на запрошення Голови ВР І. Плюща. Важливість цього візиту полягала в тому, що Лі Пен, будучи Головою ПК ВЗНП та постійним членом Політбюро ЦК КПК, фактично був другою особою в державі та мав неабиякий політичний вплив. Слід зазначити, що з 1987 по 1998 роки він був прем'єром Державної ради Китаю, у 1998 році змінив на посту Голови ПК ВЗНП Цяо Ші. Протягом 11 років він очолював уряд, тому тематика питань, які обговорювалися в ході зустрічей Лі Пена з Президентом України Л. Кучмою і Прем'єр-міністром В. Ющенком у Києві, із заступником голови Верховної Ради С. Гавришем і головою Кримського парламенту Л. Грачем у Криму, охоплювала не тільки міжпарламентські контакти, але й обговорення економічних (співпраця у сфері “ноу-хау”) аспектів україно-китайських відносин. Крім цього, Лі Пен у ході візиту озвучив рішення уряду КНР про надання Україні гуманітарної допомоги у розмірі 3 млн. юанів (близько 361 тис. доларів) на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи [КНР... 2000, 2].

Голову ПК ВЗНП супроводжувала значна за кількістю команда – 120 осіб. І чисельність, і склад делегації свідчили про політичне значення даного візиту.

Показовим є також і той факт, що лише за травень–червень 2000 року Україну відвідали 5 китайських парламентських делегацій, а в другій половині цього року КНР відвідали 6 українських парламентських делегацій. У зв'язку з цим Надзвичайний і Повноважний Посол Китаю в Україні Чжоу Сяопей зазначив: “...найдинамічніший діалог відбувається саме по парламентській лінії: Верховна Рада задає тон і показує приклад іншим відомствам. Хотів би особливо підкреслити, що всі представлені в парламенті політичні сили спрямовані на розвиток і зміцнення наших зв'язків” [Марциновский 2000, 3]. Солідарний з Чжоу Сяопеєм був і заступник Голови ВР України С. Гавриш, який зазначав, що “...частий обмін парламентськими делегаціями між Україною і Китаєм допомагає створити сприятливі умови для розвитку двосторонньої співпраці” [Самолет... 2001, 1].

Україно-китайська співпраця в законодавчій сфері мала дуже велике значення, бо від цього залежав успіх економічних, торгових і науково-технічних проєктів. Цей аспект знаходився у центрі уваги регулярних парламентських слухань стосовно питань розвитку

україно-китайських відносин, які проводилися спільно з Комітетом ВР України з іноземних справ. Голова цього комітету І. Остах під час слухань неодноразово підкреслював: “КНР – одна з пріоритетних держав у нашій системі зовнішньої політики, оскільки вага Китаю на міжнародній арені зростає” [Марциновский... 2000, 3].

У центрі уваги опинилися питання взаємного вивчення досвіду в галузі координації й регулювання взаємодії органів виконавчої і законодавчої влади України і Китаю. У зв'язку з цим слід зазначити, що у Верховній Раді України існує Програма співпраці з китайськими законодавцями, яка і до сьогоднішнього дня не оформлена відповідною угодою, що заважає їй функціонувати на рівні офіційного законодавчого документа. Цього питання торкнувся і Президент України в бесіді з головою китайського парламенту Лі Пенем під час візиту до Китаю в листопаді 2002 року, коли “... Президент України висловив надію, що з часом така співпраця буде оформлена відповідною угодою” [Танасійчук 2002, 9].

Коло проблем, які розглядалися на слуханнях, було досить великим. Так, наприклад, на слуханнях, проведених 29 листопада 2000 р. у Комітеті ВР України із закордонних справ, вирішувалися такі питання, як проведення організаційних змін в українській частині україно-китайської міжурядової комісії з питань торговельно-економічної співпраці, спрямованих на значне підвищення ефективності її роботи. Також Комітет рекомендував уряду розглянути такі питання: можливість створення на постійній основі апарату комісії, залучення до її роботи ширшого кола промислових, науково-технічних, комерційних і банківських структур, підпорядкування голови української частини комісії безпосередньо Прем'єр-міністрові України і сприяння проведенню Шостого засідання комісії в 2001 році у Пекіні та Третього засідання україно-китайської комісії з питань науково-технічної співпраці 2002 року в Києві.

У ході слухань було розглянуто можливість створення при Торговельно-промисловій палаті України україно-китайської установи, яка б займалася безпосереднім двостороннім комерційним обміном, налагодженням прямих зв'язків відповідних промислових, науково-технічних, торгових підприємств і організацій.

Українська сторона високо відзначила прагнення Китаю до співпраці, представивши членів міжпарламентської групи дружби “Китай – Україна” ВЗНП Китаю до державних нагород

України. Нагородження відбулося під час листопадового візиту голови української держави до Китаю. Президент України вручив голові депутатської групи дружби з Україною, голові Комітету ВСНП Китаю з питань китайців, що проживають за кордоном, Гань Цзіною орден князя Ярослава Мудрого V ступеня. Дев'яти найактивнішим депутатам китайського парламенту за їх внесок у розвиток співпраці між двома державами були вручені ордени “За заслуги” III ступеня та орден княгині Ольги III ступеня.

Проте, слід зазначити, що далеко не всі можливості співпраці між двома парламентами були використані. На нашу думку, існує ряд сфер, де взаємовигідна співпраця між ВР України і ВЗНП Китаю могла б принести більшу користь. У першу чергу, це взаємодія на рівні співпраці міжрегіональних організацій, патронуваних представниками українського і китайського парламентів. Перспективним моментом співпраці є також взаємодія з метою запозичення (з урахуванням специфічних особливостей законодавства обох країн) досвіду створення законодавчих проєктів у різних сферах політичного та економічного життя КНР і України, в першу чергу, обмін досвідом із законотворчого обґрунтування діяльності вільних економічних зон.

* Це був не перший візит Н. І. Карпачової до КНР. У 1995 році вона брала участь у Всесвітньому форумі жінок, який проходив у Пекіні, а в 1998 році – в Міжнародній конференції з прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

Китай: Факты и цифры. Пекин, 1999.

Зміцнювати українсько-китайські відносини // **Голос України**. – 1992. – 28 жовтня. №206.

Міжпарламентські зв'язки. Візит І. С. Плюща до КНР (18.03.93 – 8.01.94). – **УДА МЗС України**. – Спр. 5 (117), оп. КНР, 1993.

Міжпарламентські зв'язки. Візити парламентських делегацій (22 травня – 25 грудня 1996 року). – **УДА МЗС України**. – Спр. 32 (117), оп. КНР, 1996.

Довідки з політичних питань (загальне) (10 січня – 27 листопада 1996). – **УДА МЗС України**. – Спр. 36 (710), оп. КНР, 1996.

Китайский опыт для нас актуален // **Голос Украины.** – 1998. – №198.

Міжпарламентські зв'язки (3 березня – 8 грудня 1999 року). – **УДА МЗС України.** – Спр. 75 (117), оп. КНР, 1999.

КНР допоможе // **Урядовий кур'єр.** – 2000. – №116.

Марциновский А. Поход на Китай // **Голос Украины.** – 2000. – №222.

Самолет будем строить совместно // **Голос Украины.** – 2001. – №8.

Танасийчук О. Фактор успехов Китая – политическая стабильность // **Голос Украины.** – 2002. – №217–218.